

Małgorzata Jaracz

Dominanty nazewnicze w toponimii miejskiej przedwojennego Lwowa

Artykuł podejmuje po raz kolejny problematykę toponimii miejskiej przedwojennego Lwowa (Jaracz 2001). Przedmiotem oglądu będzie całość materiału nazewniczego ze szczególnym wskazaniem na te typy nazw, które dominowały w analizowanym zbiorze.

Na wstępie przyjrzyjmy się tym czynnikom pozajęzykowym, które kształtowały toponomastyczny obraz ówczesnego Lwowa. W 1938 roku Lwów był ponadtrzytysięcznym miastem wojewódzkim na Kresach południowo-wschodnich II Rzeczypospolitej, jednym z dwóch głównych, wespół z Krakowem, ośrodków polskiego życia kulturalnego, naukowego. Jak chyba żadne z wielkich aglomeracji Europy Środkowowschodniej zasługiwał na miano miasta pogranicza kulturowego. Nie bez przyczyny nazwano go „miastem zatartych granic” (Nicieja 1998: 23), gdzie szczególnie splot uwarunkowań geograficznych, demograficznych, dziejowych utworzył urbanistyczną symbiozę wielu narodów i kultur.

W drugiej połowie lat trzydziestych XX stulecia miasto przedstawiało się jako w pełni ukształtowany organizm miejski. Wystarczy wspomnieć, iż w 1931 roku jego powierzchnia powiększyła się dwukrotnie aż do 64 km². Granice Lwowa poszerzono na całym obwodzie o kolejne osady podmiejskie: *Zniesienie* i część *Krzywczyc* na wschodzie, *Kozielniki* i *Kulparków* na południu, *Sygniówkę* i *Lewandówkę* na zachodzie, wreszcie *Kleparów*, *Hołosko Małe* i *Zamarstynów* na północy. Liczba dzielnic prawie się podwoiła, powstały wówczas cztery nowe, których nazwy powielały nazewnictwo wcześniej wspomnianych osad, tj. *Kleparów*, *Zamarstynów*, *Zniesienie* i *Kulparków*. Dołączyły one do już pięciu istniejących: 1) *Śródmieścia* – centralnie położonego na prawym brzegu rzeki Pełtwi, kształtującego się wokół najstarszej, gotyckiej części miasta, założonego w 1352 roku przez Kazimierza Wielkiego, 2) *Przedmieścia Halickiego* na południe od Śródmieścia, 3) *Przedmieścia*

Krakowskiego na zachodzie i pn.-zach., 4) *Przedmieścia Łyczakowskiego* na wschodzie i 5) *Przedmieścia Żółkiewskiego* – najmniejszego ze wszystkich, rozciągającego się na północy. Zaprojektowano nowe osiedla, np. na pd.-wsch. powstały *Pasieki Halickie* (od nazwy potoku *Pasieka*), na południe w stronę *Kozielnik* wybudowano osiedle o nazwie ponowionej, czyli *Nowy Lwów*, i skupisko domów urzędniczych tzw. *Własną Strzechę*. Powstały całe kompleksy mieszkalne, np.: na wschodzie *Kolonia Profesorska* (przeznaczona dla profesorów Politechniki i Uniwersytetu Lwowskiego), dalej *Kolonia Krzywczicka*, na południu zaś *Kolonia Żelazna Woda* (od nazwy potoku *Żelazna Woda*, zob. Czerner 1997: 16) czy *Urzędnicza Kolonia* na Górze Stryjskiej. Rozplanowano nowe zespoły ulic, tak że ogółem projektowanych traktów było ponad 90. Ich nazwy odzwierciedlały już istniejące wzorce nazewnicze, tzn. wykorzystywały nazwiska patronów (29 ulic), np.: *Bełzy Władysława*, *Chłapowskiego Generała*, *Christblauera Ludwika*, *Gubrynowicza*, *Hilarowicza*, *Kołyшки Generała*, *Kopcia Ludwika Kapitana*, nazwy topograficzne, np.: *Bujna*, *Kresowa*, *Boczna*, i kulturowe, np.: *Kasztelańska*, *Łyżwiarska*, *Spółdzielcza*. Miasto przeobraziło się architektonicznie. Zbudowano wiele nowych obiektów, w tym 7 kościołów i ważnych budynków użyteczności publicznej, m.in. siedzibę Miejskich Zakładów Elektrycznych, gmach Wydziału Mechanicznego i Elektrycznego Politechniki Lwowskiej oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, które podkreślały i utrwały wielkomiastość Lwowa. Znaczącemu rozwojowi terytorialnemu Lwowa towarzyszył też wzrost demograficzny. Liczba ludności powiększyła się o jedną trzecią, z 219 tys. w 1921 roku do 318 tys. w roku 1938, co dawało miastu trzecie miejsce co do wielkości w Polsce po Warszawie i Łodzi.

Wszystkie wymienione czynniki sprawiły, że lwowski system toponimiczny uległ poważnej ewolucji ilościowej. O ile jeszcze w latach siedemdziesiątych XIX wieku we Lwowie były 24 place i 246 ulic (za SG V 497), o tyle w roku 1938¹ w mieście funkcjonowało już 917 nazw ulic i 40 nazw placów.

System nazewniczy Lwowa, podobnie jak innych miast polskich czy europejskich obejmował 2 główne typy nazw: I – nazwy utworzone od nazw własnych i II – nazwy utworzone od wyrazów pospolitych. Mechanizmy nominacji miejskiej polegały zasadniczo na: 1) zmianie funkcji różnych grup onimów w procesie transonimizacji, 2) zmianie podsystemu leksykalnego przez przeniesienie apelatywu do nazw miejskich w procesie onimizacji (w ten sposób powstawały tzw. nazwy bez kreacji formalnojęzykowej) oraz 3) na wykorzystaniu procesów derywacyjnych zarówno w odniesieniu do baz

¹ Według *Planu orientacyjnego Wielkiego Lwowa z przewodnikiem* sporządzonego przez W. Horbaya, a wydanego w 1938 roku nakładem *Biura dzienników i ogłoszeń „Nowa Reklama”*.

proprialnych, jak i apelatywnych (co wiązało się z tzw. nazwami z kreacją formalnojęzykową). Stosunek liczbowy i procentowy obu podstawowych typów nazw we Lwowie w 1938 roku ilustruje tabela 1., z której wynika, iż nazwy odproprialne zdominowały nazewnictwo odapelatywne.

Tabela 1. Podstawowe typy nazw w toponimii miejskiej Lwowa

Typ nazw	Liczba	%
I. Nazwy utworzone od nazw własnych	544	56,84
1. Nazwy ulic	510	53,29
2. Nazwy placów	34	3,55
II. Nazwy utworzone od wyrazów pospolitych	413	43,16
1. Nazwy ulic	407	42,53
2. Nazwy placów	6	0,63
Razem	957	100

Podziały znaczeniowe wewnątrz obu typów przyjmuję za K. Handke (1998: 44-46), modyfikując je do potrzeb zgromadzonego materiału nazewniczego². Tabela 2. przedstawia podział tematyczny nazw utworzonych od nazw własnych.

Tabela 2. Podział tematyczny nazw w typie I

Nazwy utworzone od nazw własnych	Liczba	%
1. Nazwy od nazw osobowych		
1.1. Nazwy od imion i nazwisk postaci autentycznych	319	33,33
1.2. Nazwy od nazw rodowych i dynastycznych	55	5,74
1.3. Nazwy od imion świętych i innych nazw sakralnych	37	3,87
1.4. Nazwy od nazw postaci literackich, legendarnych i biblijnych	5	0,52
1.5. Nazwy etniczno-geograficzne	14	1,46
2. Nazwy od nazw geograficznych		
2.1. Nazwy od nazw miejscowości	85	8,88
2.2. Nazwy od nazw regionów, obszarów geograficznych i historycznych, państw	21	2,19
2.3. Nazwy od hydronimów	4	0,42
2.4. Nazwy od oronimów	3	0,31
2.5. Nazwy od innych nazw geograficznych	1	0,10
Razem	544	100

² Nie przeprowadzam tu podziału na nazwy z motywacją genetyczno-znaczeniową i bez niej. Nazwy historyczne o nominacji realnoznaczeniowej uwzględniającej rozwój przestrzenny Lwowa będą przedmiotem innego, szczegółowego opracowania.

Typ I, czyli toponimy miejskie utworzone od nazw własnych, najliczniej reprezentowany jest w materiale lwowskim przez nazwy związane z nazwami osobowymi. W podgrupie tej występują nazwy ulic i placów pochodzące od imion oraz nazwisk postaci autentycznych kojarzonych z miastem. Z formalnego punktu widzenia mają one postać zestawienia w D. l.p., niekiedy dopełnionego określeniem godności, funkcji, stopnia wojskowego. Wśród nazw placów są to:

pl. Biskupa Bandurskiego, Bema, Bilczewskiego, Dąbrowskiego, Gosiewskiego, Jabłonowskiego Hetmana, Gen. Kruka, Prusa, Smolki, Wilsona.

Natomiast lista ulic o charakterystyce patronalnej jest imponująca, tu w kolejności alfabetycznej podaję nazwy³:

Brata Alberta, Aleja Focha, Aleksandrowicza Stanisława, Arciszewskiego, Asnyka, Aszkenazego Tobiasza, Balzera Oswalda, Bałuckiego Michała, Ks. Barącz Sadoka, Bartosówny Marii, Bastyra kapitana, Batorego, Beisera, Belzy Władysława (2x), Bema (2x), Berka Joselowicza, Bernsteina, Biechońskiego Wojciecha, Bielowskiego, Ks. Bilinkiewicza, Bitschana Jurka, Blauera Kretowicza, Boberskiej Felicji, Boczowskiego Kaspra, Bogusławskiego, Bourlarda, Brodzińskiego Kazimierza, Brzozowskiego Karola, Brzóska Księdza, Byka Emila, Chłapowskiego Generała, Chłopickiego Generała, Chmielowskiego, Chodkiewicza, Chodorowskiego, Christelbauera Ludwika, Chrobrego Bolesława, Chrzanowskiej Anny, Cieplaka Arcybiskupa, Ciuchcińskiego, Dąbczańskiej, Dąbrowskiego, Dekerta, Dekerta Boczna, Dembińskiego, Diamanda Hermana, Długosza, Dobrzańskiego, Domsa, Dreszera-Orlicz Generała, Dulebianki, Rotm. Dunin-Wąsowicza, Durskiego Naczelnika, Dwernickiego, Dybowskiego Benedykta, Dzierzkowskiego, Dzieślewskiego, Fleszara Albina Majora, Franki Iwana, Fredry, Fruchtmana Fryderyka, Galla Jana, Gaszyńskiego, Gillera Agatona, Głowackiego Bartosza, Głowińskiego, Gnoińskiego Michała, Goldmana Bernarda, Goldmana Boczna, Gołąba, Gosiewskiego, Gostyńskiej Anny, Grottgera, Grozwajera, Grzegorza z Sanoka, Gubrynowicza Władysława, Gundulicza, Haluzy, Hauke Bosaka Gen., Hausnera, Helanki, Heninga, Hemana Jakuba, Hilarowicza-Nussbauma Józefa, Hochbergera Juliusza, Hoffmana Opata, Hołówki Tadeusza, Hozjusza Kardynała, Hudeca Józefa, Idzikowskiego Majora, Ilkiewicza Jana, Issakowicza, Iwaszkiewicza, Jachowicza, Królowej Jadwigi, Janiczka, Janowskiego Kajetana, Jasińskiego Aleksandra, Jaworskiego Franciszka, Jelinka Edwarda, Jeziorańskiego Antoniego Gen., Jędrzejowskiego, Joselowicza Berka, Kadyego Henryka, Kamińskiego, Kampiana, Karpińskiego, Kasprowicza Jana, Kazimierza Wielkiego, Kętrzyńskiego, Kilińskiego, Droga Kisielki, Klonowicza, Kniaziewicz Gen., Kochanowskiego, Kohna Rabina, Kołłątaja, Kołyszki Gen., Konopnickiej Marii, Kopcia Ludwika Gen., Kopernika, Kordeckiego, Korzeniowskiego, Kossaka Juliusza,

³ Zgodnie z zapisem z wykazu ulic dołączonego do mapy Horbaya.

Kosteckiego Platona, Kościuszki, Kotlarewskiego, Krasieńskiego, Kraszewskiego, Krechowieckiego Adama, Krupińskiego Jędrzeja, Kubali, Kubasiewicza, Kustanowicza, Kuszewicza, Lama Jana, Langiewicza Mariana, Lelewela, Lenartowicza, Leopolskiego Wilhelma, Kr. Leszczyńskiego, Lewickiego, Lewickiej Anny, Limanowskiego Bolesława, Lindego, Lipskiego Ksawerego, Lisa Kuli Pułkownika, Ks. Londzina, Lubeckiego Min., Łąckiego Eliasza, Łokietka, Łozińskiego, Łukasiewicza, Łukasińskiego, Łukiewicza, Łysenki, Malczewskiego Antoniego, Małachowskiego, Małeckiego, Mańkowskiego Antoniego, Matejki, Mazanowskiego Józefa Porucznika, Mazepy Hetmana, Mączyńskiego, Meisela Rabina, Miączyńskiego Atan. – Atanazego, Michalskiego, Mickiewicza, Miłkowskiego, Młockiego, Mochnackiego, Frycza Modrzewskiego Andrzeja, Modrzejewskiej, Mohyły Piotra, Mokłowskiego Kazimierza, Moniuszki, Mościckiej, Nabelaka, Narbutta Ludwika, Nenckiego, Neumana Józefa, Niemcewicza, Niewiadomskiego Stanisława, Nikorowicza Józefa, Norwida Cypriana, Nowakowskiego Aleksego, Obmińskiego Tadeusza, Okólskiego, Okrzei Stanisława, Olechowskiego, Orzona, Orzeszkowej, Paderewskiego Ignacego, Pawlikowskiego Tadeusza, Pawulskiego Jana Petrykiewicza Antosia, Pierackiego Min., Piłsudskiego, Pinińskiego Leopolda, Plater Emilii, Plater Emilii Boczna, Podleskiego, Pola Wincentego, Poniatowskiego, Ponińskiego, Poratyńskiego Jakuba, Potockiego, Pradzyńskiego Gen., Ptasznika Jana, Pułaskiego, Pustowójtówny Henryki, Radziszewskiego, Rappaporta, Reja Mikołaja, Rejtana, Rewakowicza Henryka, Reymonta, Rodziewiczówny, Roeringa Arnolda, Romanowicza, Rutowskiego, Rydygiera Ludwika, Sahajdaczanego Hetmana, Sapiehy Leona, Sass-Zubrzyckiego, Sawy, Schleichera Filipa, Siemiradzkiego, Sienkiewicza, Sierakowskiego Zygmunta, Skargi Piotra, Skibińskiego Karola, Sklepińskiego Michała, Skłodowskiej-Curie, Skorupki Ks., Skrzyneckiego Jana Gen., Skrzyńskiego, Słowackiego, Smulikowskiego Juliana Sobieskiego i Sobieskiego projektowana., Sobińskiego, Solikowskiego Ks., Sowińskiego Gen., Stalmacha Pawła, Staraka kapitana, Staszica, Stebelińskich, Steca kapitana, Steczkowskiego Jana, Stefczyka Franciszka, Steinhausa por., Stempkowskiego, Sternschussa Adolfa, Stroha Jakuba, Strzałkowskiej Zofii, Strzemię Jakuba, Styki Jana, Sułkowskiego Józefa gen., Supińskiego, Szajnochy, Szaraniewicza Izydora, Szaszkiwicza, Szczepanowskiego Stan., Szewczenki, Szewczenki boczna, Szopena, Szwarcego Bronisława, Śliwińskiego Hipolita, Śliwińskiego Stanisława, Śniadowskiego Marceliego Pułkownika, Tańskiej Klementyny, Tarnowskiego, Tatar-Trzeźniowskiego Kapitana, Tetmajera, Toczyńskiego Józefa, Tomickiego Józefa, Torosiewicza, Trauguta, Ujejskiego, Ulatowskiego, Urbanowicza, Urbańskiego Aurel. – Aureliusza, Wagilewicza, Warneńczyka, Weyssenhoffa Józefa, Wierzbickiego Ludwika, Inż. Wigury Stanisława, Wilusza Jana Porucznika, W. Ks. Witolda, Wybranowskiego, Wyrwy-Furgalskiego Tadeusza, Wysockiego Piotra, Wyspiańskiego, Zachariewicza, Zachorowskiego Konstantyna, Zajączkowskiego Mjr., Zaleskiego Bohdana, Zamojskiego (2x), Zapolskiej Gabrieli, Ziemiałkowskiego, Zimorowicza, Zubrzyckiego Jana, Zyblikiewicza, Żeromskiego, Żmurki, Żółkiewskiego Hetmana, Żulińskiego, Franciszka Żwirki.

W organizacji przestrzeni społecznej miasta był to nazewniczy panteon ludzi, którzy położyli szczególne zasługi dla jego rozwoju, rozstawili jego

imię, a także na trwałe wpisali się nie tylko w jego historię, ale i w dzieje Rzeczypospolitej. Obejmuje szczególnie zbiór postaci, utrwalonych w świadomości historycznej Lwowian. Biogramy tych osób doskonale wpisują się w poszczególne okresy dziejowe miasta, tj. czasy ruskie od momentu założenia warowni przez księcia Daniłę w 1250 roku, przez lata świetności i schyłku w Rzeczypospolitej szlacheckiej, następnie ograniczoną autonomię zaboru austriackiego ze statusem miasta stołecznego Galicji i wreszcie czasy niepodległości. Są tam zarówno królowie, książęta, hetmani, wybitni generałowie, żołnierze Napoleona i Kościuszki, uczestnicy powstań, obrońcy Lwowa roku 1918 i 1920, działacze narodowo-społeczni, księża, przedstawiciele nauki, szeroko rozumianej kultury (literaci, artyści, profesorowie) oraz znamienici mieszczanie.

Na uwagę zasługują też nazwy znakomitych rodów, zasłużonych rodzin, których dokonania zostały uwiecznione w toponimach miejskich (2 nazwy placów i 38 nazw ulic w postaci D. l.m.):

pl. Gosiewskich i pl. Klopperów, ul. Abrahamowiczów, Alembeków, Anczewskich, Badenich, Beliniaków, Boimów, Borkowskich-Dunin, Budzińskich, Daniłowiczów, Domagaliczów, Dylewskich, Działyńskich, Dzieduszyckich, Friedrichów, Gierymskich, Grodzickich, Hanłów, Herburtów, Jabłonowskich, Kapulińskich, Korniaktów, Krasickich, Lubomirskich, Makabeuszów, Odrowążów, Ogonowskich, Ossolińskich, ks. Ostrogskich, Stebelińskich, Szeptyckich, Szumlańskich, Szymonowiczów, Śniadeczych, Węglińskich, Wilczków, Wiśniowieckich, Zborowskich, Zomersztynów.

Zwracają uwagę nazwy patronalne o charakterze przymiotników dzierżawczych, które traciły swoją pierwotną funkcję odosobową na rzecz symbolicznej, pamiątkowej. Są wśród nich nazwy dynastyczne: *Jagiellońska* (ale *Piastów* w D. l.p.), nazwy pochodzące od imion królów: *Belowska, Belowska Boczna* (od imienia królów węgierskich), *Zygmuntowska* oraz nazwy utworzone od nazwisk wybitnych osób: *Adamowa* (od Ernesta Adama), *Brajerowska, Jordañska* (dawniej *Jordana*), *Kleinowska, Kortumowska* (od n. os. Kortum albo wtórnie już od pobliskiej Góry Kortumowskiej), *Majerowska* (przechodząca przez ogród Mejera, zob. Czerner 1977: 67), *Pilichowska* (Pilichowskyj Anton – wybitny malarz nazwany ukraińskim Matejką), *Skarbkowska, Sykstuska* (od rodu Syxtów).

Nielicznymi grupami nazw ulic są te, które nawiązują do imion postaci legendarnych i literackich: *ul. Wandy, Wernyhory, ul. Kordiana* oraz do imion postaci biblijnych: *ul. Marii Magdaleny, Jozefata*.

Pokaźną grupę nazw stanowią nazwy ulic i placów utworzone od imion świętych. We Lwowie było ich szczególnie dużo, bo aż 32, w tym 7 nazw placów:

św. Antoniego, św. Ducha, św. Jura, Mariacki, Marii Śnieżnej, św. Teodora⁴, św. Zofii

oraz 25 nazw ulic:

św. Anny, św. Antoniego, św. Jana z Dukli, św. Floriana, św. Jacka, św. Jakuba, św. Jana, św. Józefa, św. Kingi, św. Kingi Boczna, św. Łazarza, św. Łukasza, św. Marcina, Marii Magdaleny, Marii Śnieżnej, św. Marka, św. Michała, św. Mikołaja, św. Pawła, św. Piotra, św. Stanisława, św. Szymona, św. Teresy, św. Wojciecha, św. Zofii.

Genezy tych toponimów należy upatrywać w patrociniach, istniejących tam współcześnie lub dawniej świątyń⁵. Nazwy te doskonale wpisywały się w przestrzeń duchową, wyznaniową miasta. W większości były to nazwy topograficzne, np. *pl. św. Jura* położony był przy Cerkwi archikatedralnej pw. św. Jura, *pl. i ul. Marii Śnieżnej* w bliskości kościoła pw. N. M. Śnieżnej (stąd i ul. *Śnieżna*), *ul. św. Teresy* przy Zakładzie św. Teresy. Niekiedy nazwy sakralne dodatkowo upamiętniały jakieś ważne wydarzenie, np. nazwa *placu Mariackiego* powstała w 1862 r. od marmurowej statui Matki Boskiej, ustawionej na studni, a podarowanej przez hrabinę Badeniową (SG V 496). Do tej grupy należą też nazwy ulic: *Wszystkich Świętych* i *Wniebowstąpienia* od nazwy Cerkwi Wniebowstąpienia położonej na Zniesieniu, w pn.-wsch. części miasta. Tu mieszczą się też nazwy pamiątkowe: *ul. Ostrobramska*, *ul. Świętokrzyska* i *Świętokrzyska Boczna*.

We Lwowie wyjątkowo liczne były nazwy powstałe od nazw klasztorów i zgromadzeń zakonnych, które włączamy do nazw odapelatywnych. Mamy zatem:

ul. Benedyktyńską i *pl. Benedyktyński*, *Bernardyńską* i *pl. Bernardyński*, *Brygidzką⁶*, *Bonifratrów*, *Dominikańską* i *pl. Dominikański*, *Franciszkańską*, *Karmelicką*, *Misjonarską* i *pl. Misjonarzy*, *Paulinów*, *Pijarów*, *Sakramentek*, *Salezjanów*, *Starozakonną*, *Teatyńską*, *Tercjarską*.

Odrębną grupę placeonimów utworzonych od nazw własnych stanowią nazwy etniczno-geograficzne, w tym:

⁴ Od wezwania nieistniejącej cerkwi.

⁵ Wiadomo, że Austriacy w 1784 roku rozebrali aż 9 kościołów, m.in. św. Stanisława, św. Ducha w Śródmieściu, św. Marka na rogatce Stryjskiej, św. Krzyża na placu Misjonarskim, św. Anny, św. Jakuba, inne zaś przekształcili na magazyny, np. kościół św. Wojciecha (Czerner 1997: 58). Znamienne, że w 1938 roku było w mieście 37 kościołów, 14 cerkwi i 5 synagog. Lwów był stolicą trzech arcybiskupstw, trzech obrządków, miejscem styku religii Wschodu i Zachodu.

⁶ Od kościoła i klasztoru brygidek św. Piotra zmienionego na więzienie karne dla mężczyzn.

ul. Bułgarska, Grecka, Japońska, Karaicka, Kozacka, Litewska, Ormiańska, Ruska, Serbska, Szwedzka, Tatarska, Turecka, Węgierska, Wołoska,

które nawiązywały do wielonarodowościowego charakteru Lwowa⁷. Dzielnice na *Zamarstynowie* zamieszkiwali Żydzi, stąd dawniej była także *ul. Żydowska*. Niemcy zostawili ślad w nazwach lwowskich przedmieść i dzielnic, np. *Łyczaków* od n. m. *Lutzenhof*, *Zamarstynów*, *Kleparów*, *Kulparków* odpowiednio od nazwisk *Sommerstein Klopper*, *Koldberg*. Osobliwą genezę ma nazwa *ul. Japońskiej*, która miała charakter nazwy pamiątkowej, gdyż nawiązywała ona pośrednio do klęski Rosji w wojnie 1904-1905 i zdobycia przez Japończyków Portu Artur w 1905 roku.

Drugą pod względem liczebności podgrupę nazw miejskich utworzonych od nazw własnych stanowiły nazwy od nazw geograficznych, a wśród nich najliczniejsze nazwy odmiejscowe:

Barska, Berestecka, Białolecka, Biłohorska, Boremelska, Cetnarowska, Cetnarowska Boczna, Chełmska, Chocimska, Cieszyńska, Droga Wulecka, Gdańska, Trakt Gliński, Gnieźnieńska, Grochowska, Gródecka, Grunwaldzka, Halicka i pl. Halicki, Haluzy, Igańska, Jałowiec, Janowska, Błonia Janowskie, Jaryczowska, Kamieniecka, Kaniowska, Kijowska, Kleparowska, Kluszyńska, Kozielnicka, Koźniarówka, Koźniarówka Boczna, Krakowska i pl. Krakowski, Krasuczyńska, Krusznik, Krzyweczycka Droga, Kulparkowska, Lesienicka, Lipniki, Droga Lubieńska, Łowczówek, Martynowska, Mołotkowska, Nowozniesieńska, Starozniesieńska, Obertyńska, Olszynki, Orszańska, Ostrołęcka, Oświeca, Pełczyńska, Pilichowska, Pasieczna i Pasieczna Boczna, Persenkówka, Podhajecka, Poznańska, Raclawicka, Radzyńska, Rahozy, Raszyńska, Rokitniańska, Sieniawska, Snopkowska, Stadtmullerówka, Stryjska, Toruńska, Warecka, Warszawska i pl. Warszawski, Wawerska, Wileńska, Wojakówka, Wulecka, Droga Wulecka, Zamarstynowska, Zbaraska, Zielona, Żyrzyńska.

Wybór wzorca nazewniczego motywowanego nazwami miejscowymi był głównie związany z funkcją topograficzną, kierunkową. Widać to zwłaszcza na przykładzie głównych ulic Lwowa, np.: *ul. Biłohorska* prowadziła w stronę wsi *Biłohorszcze*, *ul. Gródecka* w kierunku pd.-zach. do Gródka,

⁷ Już od czasach ruskich osiedlały się tam różne grupy etniczne, których obecność zaznaczała się w szczególnie sposób w dziejach miasta. Byli to Rusini, dalej tzw. Saraceni (Włosi z Tauridy), Tatarzy, Karaimowie a. Karaici, którzy szybko ulegli polonizacji. Odrębnymi wyznaniowo i kulturowo byli Ormianie, którzy w większej liczbie przybyli z Krymu w XV w. i utworzyli tam najliczniejszą enklawę w Europie. Po włączeniu Lwowa do Korony Polskiej przybywali tam Litwini, Liwończycy, Żmudzini. Znaczącą rolę odegrali też Grecy i Szkoci, trudniący się handlem, Włosi z mistrzami malarstwa, architektury, także Wołosi i Węgrzy. Szwedzi, Turcy, Kozacy wiązali się z czasami XVII wieku, kiedy to Lwów pełnił rolę przedmurza chrześcijaństwa.

Kleparowska na pn.-zach do Kleparowa, *Kulparkowska* na pd. do Kulparkowa, *Janowska* do Janowa, *Pasieczna* do Pasiek Łyczakowskich, *Stryjska* na pd. do Stryja, *Łyczakowska* na wsch. do Łyczakowa, *Żółkiewska* na pn.-wsch. w stronę Żółkwi. Dodatkowo kierunkowość podkreślały rogatki miejskie, pełniące funkcję punktów cłowych na obwodzie miasta:

Łyczakowska, *Sichowska* (albo *Zielona*), *Stryjska*, *Wulecka*, *Gródecka*, *Janowska*, *Zadwórzeńska*, *Zamarstynowska* i *Żółkiewska*.

Występują tu nazwy dawnych jurydyk szlacheckich, których w XVII w. było kilkadziesiąt, a w nazwach ulic zachowały się zaledwie dwie, tj. *ul. Chorążczyzny*, *Sobieszczyzny* (od n. os. *Sobieski*), następnie nazwy folwarków, np.: *Cetnarowska* i *Cetnarowska Boczna* (od n. m. *Cetnarówka* położonej za cmentarzem Łyczakowskim), *Koźniarówka*, *Persenkówka*, *Stadtmüllerówka*, osad i gmin podmiejskich, np.: *Wulecka* i *Droga Wulecka* (n. m. *Wulka*), *Kulparkowska*, *Zamarstynowska*, wreszcie nazwy wsi i miast ziemi lwowskiej, np. *Stryjska*. Dalszy krąg nazw rozszerza się na znaczniejsze miasta dawnej Rzeczypospolitej, z którymi Lwów tradycyjnie utrzymywał bliskie kontakty handlowe, kulturowe. Jeszcze inną grupę tworzą nazwy miejscowości naznaczonych ważnymi wydarzeniami historycznymi o nominacji konwencjonalnej, symbolicznej, np.: *ul. Berestecka*⁸, *ul. Chocimska*, *ul. Mołotkowska*⁹, *ul. Zadwórzeńska*¹⁰.

Widoczna jest tematyżacja nazw w nowszych zespołach ulicznych, np. na osiedlu *Nowy Lwów* odnajdujemy ulice: *Gdańską*, *Gnieźnieńską*, *Poznańską*, *Toruńską*, *Cieszyńską*, *Wileńską*, *Kijowską*, *Krzemieńską* i *Chełmską* skupione wokół *pl. Warszawskiego*, a otoczone ulicami o nazwach etniczno-geograficznych, np.: *ul. Pomorską*, *ul. Kaszubską*, *ul. Litewską*, *ul. Mazowiecką*, *ul. Śląską*.

Nazwy regionów odzwierciedlają topografię I i II Rzeczypospolitej oraz historyczne związki Lwowa z tymi ziemiami:

Kaszubska, *Kujawska*, *Małopolska*, *pl. Małopolski*, *Mazowiecka*, *Orawska*, *Podolska*, *Poleska*, *Pomorska*, *Spiska*, *Śląska*, *Wielkopolska*, *Wołyńska*, *Żmudzka*.

⁸ Od n. m. *Beresteczko*, miasta na Wołyniu nad Styrem, w 1651 roku miejsca zwycięskiej bitwy Jana Kazimierza z wojskami tatarsko-kozackimi pod wodzą Bohdana Chmielnickiego.

⁹ Od n. m. *Mołotków*, nazwanej „polskimi Termopilami”, miejsca bitwy legionów z oddziałami rosyjskimi z 29 X 1914.

¹⁰ Od n.m. *Zadwórze*, gdzie oddziały polskie stoczyły bitwę z oddziałami Budionnego w wojnie polsko-bolszewickiej.

Nieliczne są nazwy ulic utworzone od hydronimów i oronimów:

Bałtycka, Panińska (od stawu zwanego *Panińskim*), *Pelczyńska* (od nazwy *Pelczyński Staw*), *ul. Pełtewna* i *Pełtewna Boczna* oraz *ul. Karpacka, Kalecza, Kalecza Boczna* (od *Góry Kaleczej*, gdzie znajdowała się cytadela).

Typ I, czyli nazwy utworzone od nazw własnych, zamykają nazwy motywowane innymi nazwami geograficznymi, reprezentowane przez jeden przykład, tj. nazwę *Pomiarki*¹¹. Tabela 3. przedstawia podział tematyczny nazw ulic i placów utworzonych od wyrazów pospolitych.

Tabela 3. Podział tematyczny nazw utworzonych od wyrazów pospolitych

Nazwy utworzone od apelatywów	Liczba	%
1. Nazwy topograficzne		
1.1. Nazwy od obiektów zlokalizowanych w przestrzeni miejskiej	53	5,54
1.2. Nazwy równe nazwom topograficznym	6	0,63
1.3. Nazwy charakteryzujące położenie i funkcję	85	8,88
1.4. Nazwy opisujące cechy realne lub przypisywane	63	6,58
2. Nazwy przyrodnicze		
2.1. Nazwy roślinne	26	2,72
2.2. Nazwy zwierzęce	7	0,73
2.3. Nazwy ulic od apelatywów związanych z przyrodą	13	1,36
3. Nazwy od nazwań ludzi		
3.1. Nazwy zawodowe	28	2,93
3.2. Nazwy od nazw zakonów	19	1,99
3.3. Nazwy określające funkcję, status społeczny	27	2,82
4. Nazwy kulturowe		
5. Nazwy abstrakcyjne, metaforyczne		
6. Nazwy pamiątkowe		
6.1. Nazwy od dat i nazw wydarzeń historycznych	8	0,84
6.2. Nazwy patronów grupowych itd.	15	1,57
Razem	413	100

Nazwy topograficzne tworzą grupę niejednorodną, niełatwo poddającą się wewnętrznemu uporządkowaniu ze względu na różnorodną genezę, trudną niekiedy do ustalenia. Materiał lwowski można uszeregować według czterech gniazd tematycznych.

¹¹ Las w Truskawcu pow. drohobycki SG VIII 745, też wzgórze leśne w pow. samborskim (SG VIII 745).

Do nazw związanych z obiektami urbanistycznymi zlokalizowanymi w przestrzeni miejskiej należałyby zaliczyć następujące nazwy:

Akademicka, Arsenalska, Bożnicza, Cerkiewna, Cerkiewna Boczna, Cmentarna, Dworska, Działki, Fabryczna, Folwarczna, Gospody Królewskiej, Gubernatorskie Wały, Hangarowa, Hetmańskie Wały, Kapielna, Klasztorna, Kolejowa Boczna, pl. Kapitulny, Kopcowa, Koszarowa, Kościelna, Łazienna, Magazynowa, Mostowa, Nasypowa, Nowej Rzeźni, Obozowa, Ochonek, Parafialna, Parku Lotniczego, Pocztowa, Prochowni, Rzeźnia, Sądowa, Schodowa, Spółdzielcza, Szkolna, Szpitalna, Pl. Targowica Zbożowa, Teatralna, Teatralna Boczna, Wałowa, Wiatrakowa, Winnica¹², Warsztatowa, Zakładowa, Zakładowa Boczna, Zamkowa (3x), Zagroda, Zajazd.

Nazwy równe nazwom topograficznym to:

Korczunek¹³, Niwa, Potok, Ruczaj, Wygon, Zagajnik,

a do nazw charakteryzujących położenie i funkcję ulicy natomiast należą:

Błonna, Dolna, Dostęp, Gajowa, Główna, Górna, Górska, Graniczna, Korso, Korso Górne, Korso Północne, Korso Wuleckie, Korytna, Kopalna Dolna, Kopalna Wyższa, Krańcowa, Kresowa, Kresowa Boczna, Leśna, Łącznikowa, Na Bajkach¹⁴, Na Boisko, Na Ćwierciach, Na Gabrielówce, Na Kopiec, Na Niwy, Na Skalce, Na Torfy, Na Ugorach, Na Wertepach, Na Wykopach, Nadbrzeżna, Nad Jarem, Nad Potokiem, Nad Źródłem, Miejska, Objazd, Obwodowa, Pagórkowa, Pasieczna, Pasieczna Boczna, Piesza, Pod Bramką, Pod Boiskiem, Pod Boiskiem Boczna, Pod Dębem, Podgórna, Podkolejowa, Podleśna, Podmiejska, Pod Stoczkiem¹⁵, Podwałe, Podzamcze, Polna, Polowa, Północna, Przechód, Przednia, Przejazd, Równoległa, Skrót, Rzeczna, Stawowa, Stawowa Boczna, Stokowa, Szkarpowa, Środkowa, Towarowa, Uboczna, Wąwozowa, Wiejska, Wodna, Wschodnia, Wylotowa, Wypasowa, Wyścigowa, Za Bukiem, pl. Za Dworcem, Za Figurą, Za Rogatką, Za Zbrojownią, Zagonowa, Zakątna, Zjazdowa, Źródłana, Źródłana Boczna.

Wśród nazw topograficznych na uwagę zasługują nazwy ulic typu *Korso Górne, Korso Północne, Korso Wuleckie*, utworzone od włoskiego apelatywu *korso*, tj. ‘w miastach włoskich: szeroka, piękna ulica, będąca miejscem spacerów, przejażdżek’ (SJPSz I 1018). Ulice te miały w zamyśle łączyć ciągami spacerowymi odległe dzielnice Lwowa. Produktywna okazała się też

¹² Od połowy XV w. na pd. stokach Zniesienia były winnice, zniszczono je w 1655 r., by nie stanowiły schronienia dla wrogów (Czerner 1997: 17).

¹³ Nazwa *Korczunek* ma wg A. Brücknera proveniencję ruską (Br 220).

¹⁴ W. Szolginia wskazuje, iż nazwa ma związek z pierwotną nazwą z XVI w., terenem moczarnym, pełnym bajor zwanymi *bajami*, zdrobniale *bajkami* (Szolginia 1993: 8).

¹⁵ *Stoczek*, czyli ‘wyciek, źródło’ (Br 516).

podgrupa nazw z członem dyferencyjnym *Boczna*. Liczne są też nazwy w postaci wyrażen przyimkowych i nazwy rzeczownikowe, np.: *Korso*, *Objazd*.

W bogatym zasobie nazw topograficznych występują nazwy wydobywające realne cechy ulicy, takie jak jej podłoże, kształt, szerokość i długość, a także czas powstania:

Bagnista, *Błotna*, *Boczna*, *Bujna*, *Ciasna*, *Ceglana*, *Długa*, *Gipsowa*, *Kamienna*, *Kaskadowa*, *Kręta*, *Krótką*, *Krzywa*, *Łamana*, *Mała*, *Moczarowa*, *Niecała*, *Nowa*, *Nowa (Bogdanówka)*, *Okrężna*, *Otwarta*, *Piaskowa*, *Piaskowa Boczna*, *Pochyła*, *Poprzeczna*, *Prosta*, *Projektowana*, *Promień*, *Pusta*, *Półkole*, *Przerwana*, *Równa*, *Skrzydłowa*, *Spadzista*, *Stroma*, *Strzała*, *Sucha*, *Szeroka*, *Szeroka Boczna*, *Ślepa*, *Średnia*, *Trawiasta*, *Ucięta*, *Ukośna*, *Urwana*, *Wąska*, *Wspólna*, *Zakręt*, *Zamknięta (2x)*, *Zygzak*.

Niekiedy w nazwie topograficznej ujawniały się też cechy przypisywane danemu miejscu, np.: *Chłodna*, *Chłodna Boczna*, *Cicha*, *Dzika*, *Głęboka*, *Jasna*, *Pohulanka*¹⁶, *Spokojna*, *Zacisze*, *Zaciszna*, *Złota*, *Złota Boczna*.

Nazwy przyrodnicze reprezentują nazwy ulic utworzonych od nazw roślinnych (tj. gatunków drzew, kwiatów, zbóż) oraz od nazw związanych z fauną:

Akacyjowa, *Aleja Lipowa*, *Bluszczowa*, *Brzozowa*, *Bukowa*, *Buraczana*, *Cisowa*, *Fiołkowa*, *Gryczana*, *Jasionowa*¹⁷, *Jaworowa*, *Jodłowa*, *Kurkowa*, *Lniana*, *Mirtowa*, *Ogórkowa*, *Olchowa*, *Owsiana*, *Powojowa*, *Pszeniczna*, *Smerekowa*, *Sosnowa*, *Świerkowa*, *Wierzbowa*, *Wiszniowa*¹⁸, *Żytnia*; *Borsucza*, *Gęsia*, *Gołębia*, *Jaskółcza*, *Kozia*, *Lwia*¹⁹, *Orla*.

Do nazw ogólnoprzyrodniczych należą nazwy:

Grządkowa, *Konopna*, *Kwiatowa*, *Łanowa*, *Łąkowa*, *Orna*, *Owocowa*, *Pastewna*, *Ptasia*, *Rybia*, *Sienna*, *Żniwna*, *pl. Zbożowy*.

W grupie nazw utworzonych od nazwań ludzi liczne są nazwy zawodów, różnych profesji:

Blacharska, *Furmańska*, *Gospodarska*, *Kołodziejska*, *Konduktorska*, *Koralnicka*, *Kotlarska*, *Krawiecka*, *Krupiarska*, *Lekarska*, *Lotnicza*, *Lotnicza Boczna*, *Łowiecka*, *Murarska*, *Ogrodnicka*, *Piekarska*, *Pilnikarska*, *Pompierska*²⁰, *Rękodzielnicza*,

¹⁶ Geneza nazwy *Pohulanka* związana jest z miejscem rekreacji nad stawem, gdzie od XVIII w. znajdował się ogród i piwiarnia, a potem browar Kleinów i restauracja (Czerner 1997: 65).

¹⁷ Wg A. Brücknera ruska forma *jasion* (Br 200).

¹⁸ Kresy południowe mieszały spółgłoski *sz*, *ż* z *s*, *ś*, np. *śląg*, *szlub* (Kurzowa 1983: 88).

¹⁹ Nazwa *ul. Lwiej* łączy się z lwem znajdującym się na frontonie ratusza i w herbie Lwowa.

²⁰ Z. Kurzowa notuje wyraz *pompier* w znaczeniu 'strażak' od francuskiego *pompier* jako przykład leksyki polszczyzny południowokresowej (Kurzowa 1983: 487).

Robotnicza, Rolnicza, Rzeźbiarska, Rzeźnicza, Szewska, Szklarska, Strażacka, Technicka, Tkacka.

Do innych określeń ludzi utrwalonych w nazwach lwowskich można zaliczyć:

a) nazwy godności, tytułów, urzędów w dawnej Rzeczypospolitej:

Hetmańska, Kasztelańska, Marszałkowska, Podkomorska, Starościńska, Trybunalska, pl. Trybunalski, Wójtowska,

b) nazwy stanów:

Mieszczańska, Rycerska, Szlachecka, Włościańska,

c) nazwy stopni i formacji wojskowych oraz harcerskich:

Dywizyjna, Kadecka (przy szkole Kadetów), Oficerska, Podchorążych, Szczepowa oraz Kosynierska, Pilotów, Strzelecka, Usarska,

d) żołnierskie nazwy pamiątkowe:

Wiarusów, Walecznych, Inwalidów (przy zakładzie Inwalidów),

e) pozostałe nazwy związane ze sportami lub organizacjami związkowymi:

Łyżwiarska, Żeglarska, Związkowa.

Nazwy kulturowe obejmują nazwy związane z szeroko pojętą kulturą duchową i materialną, choć niewykluczone są tu również motywacje topograficzne, np. *Składowa*, czy sakralne, np.: *Krzyżowa, Wotywna*, por.:

Akcyzowa, Balonowa, Biwakowa, Cechowa, Cłowa, Dożynkowa, Gazowa, Korzenna, Koszowa, Kredowa, Kredytowa, Krzyżowa, Majowa, Mączna, Miodowa, Monopolowa, Morska, Okrętowa, Olejowa, Parowozowa, Prowiantowa, Sierpowa, Silnikowa, Składowa, Skórzana, Słodowa, Sportowa, Starotandetna, Sterowa, Sygnałowa, Szybowcowa, Taborowa, Wagonowa, Wagowa, pl. Wekslarski, Węglana, Wodociągowa, Wotywna, Wycieczkowa.

Do nazw abstrakcyjnych, metaforycznych można wliczyć następujące przykłady:

Dobrej Woli, Dorobek, Mierna, Miła, Pogodna, Radość, Rozkosz, Słoneczna, Sielska, Śmiała, Śmigowa, Uciecha, Wesoła, Wolność, Wola, Wygoda, Zdrowie, Zdrowa, Nowy Świat²¹, Własny Dom, Własna Strzecha.

²¹ Też nazwa nowej dzielnicy, podobnie jak *Własna Strzecha*.

Kilka z nich ma najpewniej nawiązania do najnowszej historii Lwowa, walk z 1918 roku, np.: *Bojowa*, *Dzielna*, *Na Czatach*, a więc motywacyjnie bardziej się zbliża do nazw pamiątkowych, które obejmują zróżnicowane semantycznie podgrupy:

a) nazwy wydarzeń historycznych:

*29 Listopada*²², *3 Maja*, *22 Stycznia*, *Obrony Dworca*²³, *Obrony Lwowa*, *Unii Lubelskiej*, *pl. Unii Brzeskiej*, *pl. Zgody*,

b) nazwy patronów grupowych, instytucji i organizacji:

Druhów, *Dzieci Lwowskich*, *Hallerczyków*, *Legionów*, *Murmańczyków*, *Obrońców Lwowa*, *Orląt*, *Pezet*²⁴, *Sybiraków*, *Sokoła*²⁵, *Studentek*, *Studentek Boczna*, *Szkoły Ludowej*²⁶, *Ułanów Jazłowieckich*, *Zakładników*.

Przejdźmy do podsumowania. Zaprezentowana analiza otwiera nowe pole badawcze, które sygnalizowane było we wcześniejszym artykule o toponimach i oronimach w nazewnictwie przedwojennego Lwowa (Jaracz 2001). Potrzebę utrwalania językowych świadectw kultury i obyczajowości Kresów najdobitniej wyraziła K. Węgorowska (2005), która w obszernym studium pisała:

„Należy mieć świadomość, iż polszczyzna odzwierciedlająca bogactwo materialne i duchowe, zwyczaje i obyczaje panujące na Kresach Północno-Wschodnich doby międzywojnia odchodzi powoli w przeszłość. Bez niej »trudno będzie tę kulturową całość ocalić od zapomnienia«”.

Nazewnictwo miejskie jest bez wątpienia takim symbolem tożsamości językowo-kulturowej, związków całych Kresów z Rzeczpospolitą. Wskazane w artykule dominanty nazewnictwa, odwołujące się do znakomitych patronów, nazw miejscowości i wydarzeń upamiętniających przeszłość i współczesność Lwowa, poświadczają i wzmacniają potrzebę kontynuowania tej szerokiej problematyki na różnych płaszczyznach, w tym także onimicznej (por. m. in.: Pluskota 1998, Szulowska 1992, Wolnicz-Pawłowska, Szulowska 1998).

²² Rocznica Powstania Listopadowego i mianowania pierwszych podchorążych tzw. Armii Polskiej w 1911 r.

²³ Dworzec był jednym z głównych bastionów bohaterskiej obrony Lwowa z 1918 r.

²⁴ Potoczna nazwa Związku Młodzieży Polskiej.

²⁵ Chodzi o Towarzystwo Gimnastyczne i organizację Polskich Drużyn Strzeleckich.

²⁶ Ogniska Towarzystwa Szkoły Ludowej powstawały już w 1891 r.

Wykaz skrótów

- Br. – A. Brückner: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, przedruk wyd. z 1927, Warszawa 1989.
- inż. – inżynier
- kr. – król
- ks. – ksiądz
- n. m. – nazwa miejscowa
- n. os. – nazwa osobowa
- pw. – pod wezwaniem
- rotm. – rotmistrz
- SG – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski i W. Walewski, t. I-XV, Warszawa 1880-1902.
- SJPSz – *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 1-3, Warszawa 1982-1983.

Bibliografia

- Brückner A., 1989: *Słownik etymologiczny języka polskiego*, przedruk wyd. z 1927, Warszawa.
- Czerner O., 1997: *Lwów na dawnej rycinie i planie*, Wrocław.
- Handke K., 1992: *Polskie nazewnictwo miejskie*, Warszawa.
- Handke K., 1998: *Słownik nazewnictwa Warszawy*, Warszawa.
- Jaracz M., 2001: *Toponimy i oronimy w nazewnictwie miejskim przedwojennego Lwowa*, [w:] *Toponimia i oronimia*, red. A. Cieślakowa, B. Czopek-Kopciuch, Kraków, s. 351-362.
- Jaracz M., 2005: *Przestrzeń sakralna w nazewnictwie miejskim (zarys problematyki)*, [w:] *Przestrzeń w języku i kulturze. Problemy teoretyczne. Interpretacje tekstów religijnych*, red. J. Adamowski, Lublin, s. 289-302.
- Kurzowa Z., 1983: *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 r.*, Warszawa – Kraków.
- Mroczo M., *Lwów. Zarys dziejów i zabytki*, Gdańsk.
- Nicieja St. S., 1998: *Łyczaków dzielnica za Styksem*, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- Pluskota T., 1998: *Nazwy miejscowe ziem ruskich Rzeczypospolitej XVI-XVIII w.*, Bydgoszcz.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, 1880-1902, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski i W. Walewski, t. I-XV, Warszawa.
- Słownik języka polskiego*, 1982-1983: red. M. Szymczak, t. 1-3, Warszawa.
- Szolginia W., 1989: *Historiografia architektury i urbanistyki dawnego Lwowa*, Warszawa.
- Szolginia W., 1993: *Tamten Lwów. Ulice i place*, Wrocław.
- Szulowska W., 1992: *Imiennictwo dawnej ziemi halickiej i lwowskiej*, Warszawa.
- Węgorowska K., 2004: *Językowe świadectwa kultury i obyczajowości Kresów Północno-Wschodnich*, Zielona Góra.
- Wolnicz-Pawłowska E., Szulowska W., 1998: *Antroponimia polska na Kresach południowo-wschodnich XV-XIX wieku*, Warszawa.

Summary

The paper deals with the problem of the urban toponymy of the pre-war Lwow, basing on the *Orienteering Street Guide* by W. Horbay published in 1938. The subject matter of the description is 917 street names and 40 names of squares with the focus on dominant groups of names. In the examined material names derived from proper names (especially from those of commemorative type connected with personal names) prevail.

Małgorzata Jaracz, dr nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Magisterium uzyskała w bydgoskiej WSP (1988) pod kierunkiem dr. hab. Andrzeja Otfinowskiego na podstawie pracy pt. *Orzeczenia syntetyczne konstytuujące elementarne struktury zdaniowe (dopelza I – dorobił)*. Doktorat (*Nazwiska mieszkańców Kalisza od XVI do XVIII wieku*) obroniła na Uniwersytecie Gdańskim (1998, promotor: prof. dr hab. Edward Breza). Autorka licznych artykułów z zakresu onomastyki i monografii antroponimicznej pt. *Nazwiska mieszkańców Kalisza od XVI do XVIII wieku* (Bydgoszcz 2001).